

Вікторія Орзіх
Валерія Шевченко, к. ю. н.
Юрій Орзіх, к. ю. н.

РЕФОРМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ

this article is focused on the questions of reducing budget costs and ensuring appropriate level of Ukraine's European integration due to changes in the organization and activities of the notary in Ukraine. In science of private law and notary law a reformation in the organization and activities of the notary in Ukraine was not examined. Proper changes into Ukrainian notary legislation can serve as one of the perfect background for integration of Ukraine to the European Union. Harmonization of Ukrainian notary legislation with the notary legislation of European countries is a basis which will create identic conditions for European people to transfer property, create legal entities, inherit property and rights and etc. According to the announced purposes particular legal changes are proposed to be adopted in the nearest future.

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, потребують реформування системи державних і недержавних органів, що надають юридичні послуги фізичним та юридичним особам. Серед цих органів важливе місце посідає нотаріат, який за своєю правовою природою виконує юрисдикційну та правоохоронну функції, що обумовлює його найбільш неопосередкований зв'язок із судовою діяльністю.

У сучасному світі існує дві системи нотаріату: система латинського нотаріату, що запроваджена в більшості країн і має свої витоки з нотаріату, запровадженого за часів Римської імперії, та нотаріат англосаксонського типу, що має місце переважно в країнах англосаксонської системи права (Англія, США та ін.). Історичний розвиток вітчизняного нотаріату свідчить, що на території України функціонує система латинського нотаріату, яка була сформована під впливом римського права та його нащадків у вигляді правових ідей країн континентальної системи права. У зв'язку з цим організація та функціональне навантаження нотаріату в цих країнах є достатньо схожим та дозволяє формувати певні характерні ознаки саме цієї системи.

У сьогоденні є підстави вважати нотаріат функціонально близьким одночасно до судової влади й інституту адвокатури. Обумовлено це тим, що нотаріат, згідно з фундаментальними принципами нотаріату латинського типу, покликаний супроводжувати всі юридичні дії в умовах безспірних справ, надаючи юридичну вірогідність

своїм клієнтам і упереджуючи будь-які спори та судові процеси¹. Це закріплено Міжнародним союзом нотаріату, членом якого Україна є з 2013 року, та виводить нотаріат України на якісно інший рівень, відповідно до якого нотаріат стає органом превентивного правосуддя. Зв'язок нотаріату з інститутом адвокатури простежується на прикладі країн континентальної системи права, в яких допускається поєднання нотаріальної та адвокатської діяльності в межах діяльності одного суб'єкта (Німеччина).

У зв'язку з цим актуальним є реформування нотаріату України з метою приведення його організації та діяльності у відповідність до вимог Міжнародного союзу нотаріату та європейських стандартів якості й обсягів нотаріальних послуг. Серцевиною реформування нотаріату повинна бути якісна зміна обсягу його повноважень та порядку доступу до професії нотаріуса, підвищення кваліфікації вже практикуючих нотаріусів.

Теоретично обґрунтованою та практично доцільною в цьому зв'язку є спроба надати сучасним українським нотаріусам нові повноваження та вдосконалити існуючі: (1) з представництва осіб, що звернулися для вчинення нотаріальних дій до нотаріуса, з метою вчинення нотаріальних дій та збирання документів, що необхідні для вчинення таких дій; (2) з провадження медіації з метою позасудового врегулювання конфліктів, що виникли або можуть виникнути між суб'єктами правовідносин; (3) з видачі свідоцтв про право власності на нерухоме майно, право на яке реєструється вперше; (4) з посвідчення правочинів виключно за місцезнаходженням (місцем реєстрації) нерухомого та рухомого майна; (5) з виключно контрольних та інформаційних функцій при сплаті податку на доходи фізичних осіб, отримані від продажу, прийняття у дар та спадкування майна; (6) з державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; (7) з користування іншими (крім тих, якими вже користуються нотаріуси) Державними та Єдиними реєстрами, базами тощо, з правом отримання з них відповідних витягів, виписок, інформацій тощо.

Звісно, що вищенаведений перелік потребує більш детальної змістовної характеристики. Ці пропозиції мають бути відображені в законі, але ж до того докладно та переконливо обґрунтовані теоретично, з використанням сучасної нотаріальної практики.

(1) Практика нотаріату ілюструє зростання попиту серед населення на представницькі послуги нотаріуса, безпосередньо пов'язані з

¹ *The International Union of Notaries* <<http://www.uinl.org/146/fundamental-principles-of-the-latin-type-notarial-system->> (2014, листопада, 29).

учиненням у майбутньому певних нотаріальних дій чи безпосередньо пов'язані з учиненими в минулому нотаріальними діями, але не є прямо нотаріальними.

Надання нотаріусом таких послуг юридично не має достатнього законодавчого підґрунтя, але має логічну аргументацію, оскільки саме нотаріус найкраще знає, які документи та як повинні бути оформлені, потрібні для вчинення тієї чи іншої нотаріальної дії. Це питання набуває особливої актуальності при здійсненні спадкових прав, адже дуже часто спадкоємці не мають можливості займатися судовими процесами, пов'язаними з отриманням певної інформації та документів, доказом певних фактів, необхідних для спадкування. Такі послуги також є актуальними у всіх галузях нотаріальної діяльності. Отже, потреба суспільства у кваліфікованих представницьких повноваженнях нотаріуса є актуальною та потребує легітимізації.

Представницькі повноваження нотаріуса законодавчо закріплені в пункті 1 Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, відповідно до якого нотаріуси мають доступ до Єдиного державного реєстру через Реєстраційний портал на підставі відповідних договорів з технічним адміністратором, при вчиненні нотаріальних дій¹.

Також здійснення нотаріусом представницьких повноважень передбачено пунктом 162 Порядку ведення Державного земельного кадастру, згідно з яким витяги з Державного земельного кадастру про земельну ділянку надаються також нотаріусами під час учинення нотаріальних дій за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Згідно з пунктами 166, 175 цього Порядку нотаріус за дорученням власника земельної ділянки отримує витяг з Державного земельного кадастру під час вчинення нотаріальної дії щодо такої земельної ділянки².

Аналогічні повноваження, але більш широкі порівняно з українським законодавством, закріплені за чеським законодавством, що регулює нотаріальну діяльність. Так, нотаріус Чехії має право на вимогу особи зробити завірену копію витягу з реєстру Власності

¹ *Наказ Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців 2012* (Міністерство Юстиції України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2105-12>> (2014, листопад, 29).

² *Постанова Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру 2012* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>> (2014, листопад, 29).

та нерухомості («the Property and Land Registry»), реєстру Компаній («the Companies Register»), реєстру Кримінальних записів («the Criminal Records»), торговельного реєстру («the Trade Register»), Центрального реєстру осіб, що керують транспортними засобами, щодо їх правопорушень («the Central Drivers' Registry»), директорії (довідник) кваліфікованих постачальників («Directory of Qualified Suppliers kept at the Information System of Public Tenders»), реєстру справ про банкрутство («the Insolvency Register»)¹.

Більш того, за чеським законодавством, клієнт нотаріуса, що звернувся до нього за посвідченням договору про відчуження нерухомого майна, може надати нотаріусові повноваження на представництво його інтересів у департаменті реєстру нерухомості².

Такі представницькі повноваження надаються нотаріусові задля зменшення навантаження на державні органи, зменшення черг, звільнення звичайних громадян від необхідності витрачання часу на пошук кваліфікованих представників для збору та отримання документів, необхідних для вчинення певної нотаріальної дії. Клієнт, що звернувся до нотаріуса для вчинення нотаріальної дії, повинен отримати повний комплекс послуг, не замислюючись над тим, яких документів йому не вистачає, чи належним чином вони оформлені, чи відповідають вони чинному законодавству, як та де їх отримати чи виправити.

Ця пропозиція має переконливе обґрунтування у французькому нотаріаті, де нотаріус є практично єдиною фігурою, що постає на шляху клієнта до встановлення та реєстрації його прав на нерухомість, реалізуючи таким чином принцип «єдиного вікна».

Отже, наділення нотаріусів України правом здійснення представницьких повноважень від імені своїх клієнтів надасть можливість нотаріусам: здійснювати представництво своїх клієнтів у державних, судових органах та приватних організаціях усіх рівнів та підпорядкованості; звільнить фізичних та юридичних осіб від необхідності витрачання часу на збір та отримання документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії; здійснювати представництво клієнтів у судових процесах задля захисту їхніх законних прав та інтересів.

(2) Інститут медіації (інститут позасудового примирення сторін) не є новим та широко застосовується в таких країнах Європи, як Ні-

¹ *The Notarial Chamber of the Czech Republic*. <<http://www.nkcr.cz/lang/EN/index.php?page=katnem>> (2014, листопад, 29).

² *The Notarial Chamber of the Czech Republic*. <<http://www.nkcr.cz/lang/EN/index.php?page=prevodynemovitosti>> (2014, листопад, 29).

меччина та Франція. Медіативні повноваження в галузях сімейного, цивільного, комерційного права мають нотаріуси та адвокати¹.

Наявність законодавчо закріплених повноважень у сфері медіації дасть можливість нотаріусам: упереджувати майбутні сторони контрактів від правопорушень та їх небажаних наслідків у вигляді відповідальності; сприяти юридичній обізнаності суб'єктів правовідносин навіть за умови відсутності обов'язкового нотаріального посвідчення договору (контракту); упереджувати появу переддоговірного конфлікту між майбутніми сторонами контракту, що зменшує судове навантаження; здійснювати досудове врегулювання спірних ситуацій та конфліктів, які впливають з існуючих договірних стосунків сторін, що зменшує судове навантаження; проведення переговорів та установчих зборів юридичних осіб зі складною структурною організацією; упереджувати сімейні конфлікти, що засновані на складнощах інституту шлюбного контракту, спадкування, реалізації аліментних прав та виконання обов'язків, що дає можливості збереження основного осередку суспільства – сім'ї.

(3) Нотаріуси України вже багато років здійснюють різного роду реєстраційні повноваження, які передбачають існування чималого досвіду у сфері здійснення реєстраційних повноважень та належного нормативно-правового забезпечення такої діяльності. Тенденція, що спостерігається останніми роками, свідчить на користь постійного розширення повноважень нотаріусів у сфері здійснення реєстраційних повноважень. Таким чином, надання нотаріусам повноважень щодо видачі свідоцтв про право власності на нерухоме майно, право на яке реєструється вперше, лише продовжить вектор руху законодавця. Важливим є те, що нотаріус як спеціальний суб'єкт, на якого з 1 січня 2013 року покладено виконання реєстраційних функцій у Державному реєстрі речових прав, не отримає додаткового фінансування, у тому числі державного, за виконання цих реєстраційних функцій. У свою чергу, утримання органів державної реєстрації прав здійснюється за рахунок державного бюджету. Державні реєстратори реєстраційних служб України одержують заробітну плату з державного бюджету виключно за виконання ними функцій державного реєстратора прав та їх обтяжень. До того ж сьогодні чисельність нотаріусів в Україні в кілька разів перевищує чисельність державних реєстраторів у реєстраційних службах. Отже, надання таких повноважень нотаріусам дає можливість зменшити

¹ *BRG Rechtsanwalte Schleicher & Partner Partnerschaftsgesellschaft*. <http://brg-law.ru/rechtsanwaelte/Rechtsanwalt_Notar_Loth.html> (2014, листопад, 29).

навантаження на органи державної реєстрації з боку населення, збільшити рівень доступності до державних послуг, зменшити рівень корупції в органах державної реєстрації тощо.

У сьогоднішні є всі економічні та законодавчі умови для розширення повноважень нотаріуса як державного реєстратора прав та надання нотаріусу права здійснювати функції державного реєстратора як при вчиненні нотаріальних дій з нерухомим майном (існуючі повноваження), так і при видачі свідоцтв про право власності на нерухоме майно, що реєструється вперше (нове повноваження). Як і при здійсненні існуючих повноважень державного реєстратора, так і при здійсненні нових повноважень, нотаріус буде формувати облікову справу та надсилати її до органу державної реєстрації прав для формування реєстраційної справи та подальшого довічного зберігання в архіві органу державної реєстрації прав.

Також важливо враховувати, що розширення повноважень нотаріуса як спеціального суб'єкта, на якого покладено функції державного реєстратора прав на нерухоме майно та їх обтяжень, приведе до значної економії бюджетних коштів, які спрямовуються на фінансування та утримання органів державної реєстрації прав та державних реєстраторів.

(4) До 2008 року посвідчення нотаріусами договорів щодо відчуження та застави нерухомого та рухомого майна відбувалося тільки за місцезнаходженням (місцем реєстрації) такого майна. При цьому всі обов'язкові платежі, у тому числі податок на доходи фізичних осіб, сплачувалися за місцем розташування державної нотаріальної контори або робочого місця приватного нотаріуса. Такою процедурою досягався певний баланс у міжбюджетних відносинах.

2008 року було внесено зміни до статті 55 Закону України «Про нотаріат» та передбачено можливість посвідчення нотаріусами також за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін договору, що призвело до: істотного порушення конституційного принципу бюджетної системи України у справедливому та неупередженому розподілі суспільного багатства; багатомільйонного дефіциту державного бюджету та місцевих бюджетів сіл та селищ за рахунок неналежного спрямування податку на доходи фізичних осіб; дисбалансу у сфері міжбюджетних відносин; зниження рівня фінансової самостійності та самозабезпеченості регіонів в Україні; дестабілізації у сфері нотаріату; зменшення чисельності нотаріусів у селах та селищах, незабезпечення населення сіл та селищ нота-

ріальними послугами, тощо¹. Тепер у багатьох районах областей України взагалі відсутні державні та приватні нотаріуси у зв'язку з відтоком нотаріальних дій до крупних міст.

Отже, з метою вдосконалення чинного законодавства з питань належного спрямування податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів за місцезнаходженням (місцем реєстрації) відчужуваного нерухомого та рухомого майна та з метою поповнення державного бюджету та місцевих бюджетів, реалізації конституційного принципу бюджетної системи України у справедливому та неупередженому розподілі суспільного багатства, стабілізації у сфері нотаріату, актуальним є прийняття Закону про внесення змін до статей 55 та 73 Закону України «Про нотаріат» щодо можливості посвідчення нотаріусами договорів відчуження та застави нерухомого та рухомого майна тільки за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна².

(5) З 2005 року нотаріуси виконують контрольну та інформаційну функції при сплаті податку на доходи фізичних осіб, отримані від продажу, прийняття у дар та спадкуванні майна.

Податок на доходи фізичних осіб, отримані від продажу майна, згідно із статтями 172 та 173 Податкового кодексу України, нараховується та сплачується платником податку до посвідчення нотаріусом договору купівлі-продажу майна, про що нотаріус подає відповідну інформацію до податкового органу. При цьому згідно із статтею 179 Податкового кодексу України обов'язок платника податку щодо подання річної декларації вважається виконаним³.

Податок на доходи фізичних осіб, отримані від прийняття у дар та спадкуванні майна, згідно із статтею 174 Податкового кодексу України нараховується та сплачується платником податку до посвідчення нотаріусом договору дарування (видачі свідоцтва про право на спадщину) тільки обдарованим (спадкоємцем) – нерезидентом України⁴. Обдаровані (спадкоємці) – резиденти України нарахову-

¹ Закон про нотаріат, ст. 55 (1993) (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>> (2014, листопад, 29).

² Закон про нотаріат, ст. 55, 73 (1993) (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>> (2014, листопад, 29).

³ Податковий кодекс, ст. 172, 173, 179 (2010) (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> (2014, листопад, 29).

⁴ Податковий кодекс, ст. 174 (2010) (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> (2014,

ють та сплачують податок на доходи фізичних осіб у наступному за звітним році після подання річної декларації. Про такі доходи нотаріус подає відповідну інформацію до податкового органу. Отже, практично весь податок на доходи фізичних осіб, отриманий від прийняття у дар та спадкування майна, сплачується платниками в наступному за звітним році, що призводить до: несвоєчасного зарахування податку на доходи фізичних осіб до державного та місцевих бюджетів сіл та селищ; несвоєчасного поповнення доходної частини державного та місцевих бюджетів; зниження рівня фінансової самостійності та самозабезпеченості регіонів в Україні; навантаження податкових органів з боку населення тощо.

Отже, з метою вдосконалення чинного законодавства з питань збільшення доходної частини державного та місцевих бюджетів шляхом швидкого спрямування до державного та місцевих бюджетів податку на доходи фізичних осіб, отриманого платником податку в результаті прийняття ним у спадщину чи дарунок нерухомого та рухомого майна, актуальним є прийняття Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сплати податку на доходи фізичних осіб до нотаріального посвідчення договору дарування та до видачі нотаріусом свідоцтва про право на спадщину.

(6) Враховуючи підписання політичної частини Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом¹ 21 березня 2014 року та планування згодом підписання економічної частини цієї Угоди, створення сприятливих умов для інвестицій і заохочення конкуренції становлять фундамент для розвитку підприємництва в Україні. Одним із кроків, які не потребують фінансових затрат держави, є спрощення процедури реєстрації підприємницької діяльності шляхом надання нотаріусові повноважень державного реєстратора у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Згідно із статтею 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців – це засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення

листопад, 29).

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (підписано 21 березня 2014 року, ратифіковано 16 вересня 2014 року). Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. <[http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)> (2014, листопад, 29).

факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також учинення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру¹.

Згідно із статтею 1 Закону України «Про нотаріат» нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на яких покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, і вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат», з метою надання їм юридичної вірогідності². До того ж, як зазначалося, нотаріуси вже мають доступ до Державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців як користувачі.

Аналогічні повноваження надані нотаріусові деяких європейських країн, серед яких є Чеська Республіка. Відповідно до чеського законодавства, що регулює нотаріальну діяльність, нотаріус може бути уповноваженим на представництво компаній у Судовому реєстрі компаній («the Companies Register Court») або Торгівельній ліцензійній палаті («the Trade Licensing Office»)³.

Таким чином, з метою спрощення умов ведення бізнесу в Україні, створення сприятливих умов для іноземних інвестицій в Україну та передумов для економічного зростання в Україні, зменшення навантаження на суб’єктів підприємницької діяльності та на органи державної реєстрації, актуальним є надання нотаріусові повноважень державного реєстратора у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

(7) Належне технічне забезпечення діяльності нотаріуса шляхом організації його доступу до певних існуючих та у майбутньому створених державних, єдиних та інших реєстрів надасть можливість повноцінно та належним чином надавати нотаріальні послуги. Отже, доцільним є надання нотаріусові повноважень щодо користування такими Державними та Єдиними реєстрами, базами тощо, з правом отримання з них відповідних витягів, виписок, інформацій, як: Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших

¹ Закон про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців 2003 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>> (2014, листопад, 29).

² Закон про нотаріат ст. 1 (1993) (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>> (2014, листопад, 29).

³ *The Notarial Chamber of the Czech Republic*. <<http://www.nkcr.cz/lang/EN/index.php?page=obchodnispolecnosti>> (2014, листопад, 29).

обов'язкових платежів, користування яким необхідно при вчиненні будь-якої нотаріальної дії майнового характеру; Державний реєстр актів цивільного стану громадян, користування яким необхідно при вчиненні будь-якої нотаріальної дії майнового характеру з метою встановлення правового режиму майна (спільна сумісна чи особиста приватна власність) та при оформленні спадщини з метою встановлення дійсного кола спадкоємців, їх родинних відносин та захисту їхніх законних прав та інтересів тощо; Інтегрований національний банк даних (ІНБД) про транспортні засоби (у частині даних про викрадені транспортні засоби, про викрадені чи загублені реєстраційні документи, державні номерні знаки), користування яким необхідно при вчиненні будь-якої нотаріальної дії з транспортним засобом для захисту прав та законних інтересів зацікавлених осіб; База даних «Банкрутство» (як зареєстрованого користувача бази), користування якою необхідно при вчиненні будь-якої нотаріальної дії майнового характеру за участі юридичної особи з метою захисту прав та законних інтересів зацікавлених осіб; Державний земельний кадастр, право користування яким щодо отримання витягів про земельну ділянку для вчинення нотаріальної дії з цією земельною ділянкою для нотаріуса закріплено з початку 2013 року Законом «Про державний земельний кадастр», але, на жаль, до цього часу є технічно неможливим.

З приводу всіх наведених пропозицій цілком закономірним є проведення змін у порядку доступу до професії нотаріуса та порядку підвищення його кваліфікації, оскільки запровадження всіх пропозицій потребує наявності в нотаріуса знань не лише у сфері нотаріальної діяльності але й у сфері представницької діяльності, податкового консалтингу, експертизи нерухомості, проведення переговорів, психології ведення переговорів майбутніх сторін контракту, бухгалтерії тощо.

Принципи Міжнародного союзу нотаріату наголошують на найвищому рівні професійної підготовки нотаріусів. З огляду на це пропонується створення професійного навчального закладу для підготовки нотаріусів, який буде засновано на принципі повної самоокупності (госпрозрахунку) за рахунок контрактних коштів. У деяких регіонах доцільним може бути створення місцевих осередків профільного навчального закладу, у тому числі у складі юридичних вищих навчальних закладів.

Профільний навчальний заклад передбачатиме залучення практикуючих нотаріусів до викладання теоретичного та практичного матеріалу, проходження короткотермінової ознайомчої практики

на базі нотаріальних контор, нотаріусів-викладачів за умови наявності згоди клієнта нотаріуса та додержання законодавства щодо нотаріальної таємниці та таємниці персональних даних. Також обов'язковим є залучення фахівців з різних видів діяльності, що прямо не пов'язані на даний час із учиненням нотаріальної дії.

Подібна практика вже багато років існує в багатьох країнах Європи. Так, французька система підготовки нотаріусів передбачає декілька шляхів отримання доступу до професії нотаріуса. Першою й обов'язковою умовою є наявність базової юридичної освіти на рівні бакалавра. Наступним етапом може бути університетський шлях або «професійний» шлях. Університетський шлях передбачає отримання «вищого диплому нотаріату» після проходження дворічного профільного навчання, поєднуючи теоретичне навчання з проходженням практики в нотаріальній конторі¹. «Професійний» шлях передбачає приділення уваги практичним навичкам майбутніх нотаріусів завдяки проходженню дворічного стажування в нотаріальній конторі після закінчення курсів у Центрі професійного нотаріального навчання. У будь-якому разі, незалежно від обраного шляху, строк навчання кандидата на зайняття посади нотаріуса у Франції не може бути меншим ніж сім років. Задля розширення професійної компетенції нотаріальної спільноти законодавством Франції передбачається можливість доповнення базової нотаріальної освіти дипломами, що не мають відношення до нотаріальної діяльності, але ж включають різного роду комерційні школи та іноземні навчальні заклади. Невід'ємною частиною освіти нотаріуса Франції є постійне підвищення його кваліфікації шляхом проведення щорічних навчань, які проходять на базі Регіонального університету нотаріату².

Висновком по наведених пропозиціях є те, що нотаріат України, за умови належного нормативно-правового підґрунтя, може відіграти важливу роль у суттєвому зменшенні бюджетних витрат та реалізації євроінтеграційного потенціалу України з метою зайняття нею в майбутньому гідного місця серед країн-членів Європейського Союзу.

¹ *Notaires Paris-Ile-de-France*. <http://www.paris.notaires.fr/sites/default/files/plaquette_chambre_2013_traduction_russe_ru.pdf>. – С. 13. (2014, листопада, 29).

² *Notaires Paris-Ile-de-France*. <http://www.paris.notaires.fr/sites/default/files/plaquette_chambre_2013_traduction_russe_ru.pdf>. – С. 14. (2014, листопада, 29).